

Anlitande av polis för transporter av en intagen mellan kriminalvårdsanstalter

Anmälan

AA klagade på att Kriminalvårdsmyndigheterna Hall och Kumla vid två tillfällen hade överlåtit ansvaret för att transportera honom mellan olika anstalter till polisen och att det under transporterna inte hade varit någon personal från kriminalvården närvarande. Han klagade vidare på att poliserna, under en av transporterna, hade uttryckt sig på ett hotfullt sätt mot honom. Han anförde därvid bl.a. följande. I slutet av januari 2004 fick han information om att han skulle förflyttas från anstalten Hall till anstalten Kumla. Han försågs därvid med fängsel och leddes till transportbilen. Till sin förvåning upptäckte han att det enbart fanns en polispiketbuss på plats. När han hade klivit in i bussen insåg han dessutom att det enbart fanns poliser i bussen och inte någon personal från kriminalvården. Under transporten berättade poliserna att en av deras kolleger var kurskamrat med en av de poliser han är dömd för att ha dödat. De förklarade att det var tur för honom att denne polisman inte var närvarande vid transporttillfället och att det inte var något som hindrade dem från att slå honom om de ville. Vid ett annat tillfälle, i slutet av april 2004 blev han hämtad av personal i anstalten Kumla. Han försågs därefter med fängsel och fördes till en av kriminalvårdens transportbilar. Med denna transporterades han till en plats strax utanför anstaltsområdet där en polishelikopter väntade. Denna helikopter transporterade honom till anstalten Hall, där han togs emot av personal i anstalten. Under helikopterfärden var inte någon person från kriminalvården närvarande utan endast polis.

Utredning

Dåvarande Kriminalvårdsstyrelsen (numera Kriminalvården, huvudkontoret) anmodades att göra en utredning och yttra sig över vad AA anfört i sin anmälan.

Kriminalvårdsstyrelsen lät med anledning av JO:s remiss inhämta yttranden från dåvarande Kriminalvårdsmyndigheterna Hall och Kumla samt Kriminalvårdens Transporttjänst. Mot bakgrund av dessa avgav överdirektören BB följande remissvar (bifogade handlingar har här utelämnats).

Av handlingarna i ärendet framgår att Kriminalvårdsmyndigheterna Hall och Kumla inför de av AA angivna transporter har kontaktat polisen, som har utfört dessa transporter utan deltagande av kriminalvårdspersonal och utan Transporttjänstens medverkan.

Det skedda aktualiserar frågan om kriminalvårdsmyndigheternas agerande och polisens beslut att helt överta de aktuella transportererna står i överensstämmelse med gällande författningar.

Gällande författningar

Vid tiden för de nu aktuella transportererna gällde förordningen (1990:1018) med instruktion för Kriminalvårdsverket. Där angavs i 9 d § att Kriminalvårdens Transporttjänst under Kriminalvårdsstyrelsen skall planera och utföra utrikes-transporter och längre inrikestransporter. I 9 e § sades att för varje person som transporteras av Kriminalvårdens Transporttjänst skall föras journal enligt föreskrifter som Kriminalvårdsstyrelsen meddelar.

Närmare bestämmelser om Transporttjänstens verksamhet finns numera i Kriminalvårdsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om transportverksamhet m.m. (KVVFS 2005:16). *(Dessa föreskrifter är sedan den 1 mars 2006 ersatta av Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om transportverksamhet m.m. [KVFS 2006:11]; JO:s anm.)* Vid tiden för det skedda gällde KVVFS 2002:7. Där fanns bl.a. följande bestämmelser vilka oförändrade har tagits in i de nu gällande föreskrifterna.

Av 2 § a) framgår att Transporttjänsten skall planera och utföra transporter mellan kriminalvårdsmyndigheter.

I 4 § finns bestämmelser om vilken bemanning bestående av kriminalvårdspersonal som skall delta i transporter av olika slag. Bl.a. sägs att bemanningen i taxiflyg skall utgöras av en transportledare och minst en transportförare.

6 § föreskriver att transportledaren är arbetsledare under transporten och därmed ansvarig för genomförandet av uppdraget. I föreskrifterna finns därutöver ett antal andra bestämmelser som mera i detalj bl.a. reglerar de åtgärder transportledaren har att vidta i olika situationer och hur olika händelser skall dokumenteras m.m.

8 § anger att kriminalvårdsmyndigheterna skall hos Transporttjänsten beställa sådana inrikestransporter som anges i 2 § a).

I 9 § anges bl.a. att om en transport kräver särskilt hög säkerhet skall kriminalvårdsmyndigheten samråda med Transporttjänstens huvudkontor och vid behov med polismyndigheten om genomförandet.

Polisens beslut att överta transportererna

I och med att AA verkställer fängelsestraff är det kriminalvården som har ansvaret för att vidmakthålla frihetsberövandet. För att polisen skall kunna ha möjlighet att överta en transport av honom och därmed ha samma rätt som kriminalvården att använda det tvång och våld som kan behövas för att vidmakthålla frihetsberövandet av AA erfordras en reglering som innebär att polisen kan biträda kriminalvården med handräckning vad avser transporten.

Någon sådan reglering fanns inte i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL) eller i förordningen (1974:248) om kriminalvård i anstalt (KvaF).

Bedömning

Det kan konstateras att handläggningen av de nu aktuella transportererna inte har genomförts i enlighet med kriminalvårdens föreskrifter. Kriminalvårdsmyndigheterna underlät att beställa transporter hos Transporttjänsten, trots att det var fråga om transporter som föll under Transporttjänstens ansvar. Kriminalvårdsmyndigheterna borde i enlighet med föreskrifterna först ha vänt sig till

Transporttjänsten och sedan, i samråd med Transporttjänsten, ha kontaktat polisen. Transporterna genomfördes utan medverkan av kriminalvårdspersonal, som därmed inte kunde iaktta det ansvar för klienten som åligger kriminalvården under transporterna. Transporterna borde därför inte ha genomförts utan medverkan av kriminalvårdspersonal. Verkställigheten av transporterna överlämnades till polisen trots att det inte fanns något författningsstöd för ett sådant agerande.

Det får vidare noteras att Kriminalvårdsstyrelsen inte har meddelat något beslut om undantag från de ovan angivna föreskrifterna KVVFS 2002:7 oavsett vad kriminalvårdsmyndigheterna har anfört om förankring hos ansvariga på styrelsen respektive tillämpningen av praxis som ett av styrelsen meddelat beslut om undantag från föreskrifterna.

Överväganden

Huvudkontoret kommer att tillställa Region Mitt och Region Stockholm en kopia av detta yttrande för att på så sätt åstadkomma en föreskriftsenlig handläggning av sådana transporter det nu är fråga om.

Oavsett de formella bristerna i handläggningen av transporterna var det i sak enligt Kriminalvården lämpligt att de ombesörjdes av polisen. Det var fråga om transporter av en intagen för vilken det krävs mycket omfattande säkerhetsarrangemang för att undvika fritagningsförsök och liknande. Det är endast polisen som har adekvata resurser för att säkerställa att sådana högrisktransporter kan genomföras på ett säkert sätt. Kriminalvården bör därför ha möjlighet att begära att polisen tar över verkställigheten av en transport.

Det kan noteras att det i KvaF och i förordningen (1976:376) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. sedan den 1 januari 2006 finns en bestämmelse om rätt för kriminalvården att begära hjälp av polismyndigheten om det behövs för att en transport skall kunna genomföras på ett betryggande sätt. Det är dock tveksamt om det är tillräckligt stöd för att helt överlämna ansvaret för transporten till polisen.

AA yttrade sig över Kriminalvårdens remissvar.

I beslut den 30 juni 2006 anförde *JO Nordenfelt* följande.

Bedömning

Av den vid de aktuella transporterna gällande 2 § Kriminalvårdsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om transportverksamhet m.m. (KVVFS 2002:7) följer att transporterna skulle ha planerats och utförts av Kriminalvårdens Transporttjänst. Såvitt framkommit av utredningen i ärendet hade Kriminalvårdsstyrelsen inte heller beslutat om något undantag från föreskrifterna i fråga om s.k. högrisktransporter. Genom att själva planera transporterna har således den ansvariga personalen i anstalterna Hall och Kumla åsidosatt gällande regelverk. För detta kan de inte undgå kritik.

När det gäller frågan om hur transporterna har genomförts får jag anföra följande.

För att Kriminalvårdens Transporttjänst skulle ha haft möjlighet att helt överlämna uppdrag avseende genomförande av transporter av nu aktuellt slag till polisen torde det ha krävts en särskild reglering i lag som möjliggjorde polishandräckning i dessa situationer (jfr JO 2000/01 s. 95). Någon sådan

reglering fanns inte vid genomförandet av nu aktuella transporter och saknas enligt min mening alltjämt trots senare genomförda författningsförändringar. Vidare skulle det, enligt Kriminalvårdens föreskrifter, vid varje transport ha medföljt en ansvarig transportledare från Kriminalvårdens Transporttjänst. Av utredningen i ärendet framgår att detta inte har varit fallet, utan att ansvaret för AA helt överlämnades till polisen. Även detta förfarande står således i strid med gällande regelverk och förtjänar kritik. Kriminalvården har emellertid vidtagit åtgärder för att åstadkomma en författningssenlig handläggning av transporter mellan anstalterna. Någon ytterligare åtgärd från min sida framstår inte som erforderlig.

Vad AA i övrigt har framfört föranleder inte någon åtgärd eller något ytterligare uttalande från min sida.

Avslutningsvis vill jag dock uttrycka förståelse för Kriminalvårdens uppfattning att vissa transporter, på grund av de säkerhetsarrangemang som krävs, lämpligen bör ombesörjas av polisen och inte av Kriminalvården. Som framkommit i ärendet finns det inte tillräckligt stöd i lag att under sådana transporter överlåta ansvaret för en intagen till polisen. Jag överlämnar därför en kopia av detta beslut till Justitiedepartementet och riksdagens justitieutskott för kännedom.